

NỀN THỂ DỤC THỂ THAO MỚI VIỆT NAM HÌNH THÀNH TỪ PHONG TRÀO "KHỎE VÌ NƯỚC" DO BÁC HỒ PHÁT ĐỘNG

Trương Quốc Uyên*

Phong trào "Khỏe vì nước" do Bác Hồ đích thân phát động vào tối ngày 26 tháng 5 năm 1946 tại Thủ đô Hà Nội. Vài tháng sau đó phong trào này phát triển mạnh mẽ, lan tỏa khắp các miền Bắc, miền Trung nước ta, riêng Nam Bộ đã bước vào cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp. Nền thể dục thể thao (TDTT) mới Việt Nam hình thành từ phong trào "Khỏe vì nước" trong bối cảnh đất nước ta vừa mới dành lại nền độc lập dân tộc và bước vào thời kỳ "Kháng chiến kiến quốc".

Mục đích phát động phong trào "Khỏe vì nước" đối lập với mục đích khởi xướng phong trào "Thanh niên thể thao"

Cuộc Chiến tranh thế giới thứ II bùng nổ ngày 01/9/1939, gần một năm sau, phát xít Nhật nhảy vào Đông Dương (22/9/1940) với ý đồ chiếm quyền thống trị của thực dân Pháp ở Việt Nam, Lào và Campuchia trong tình hình cách mạng Việt Nam đang phát triển mạnh mẽ. Trước bối cảnh đó thực dân Pháp tìm mọi cách đối phó. Một trong những âm mưu của chúng là lôi kéo thanh niên các nước thuộc Liên bang Đông Dương như Việt Nam, Lào và Campuchia ủng hộ nước Pháp, chống lại ý đồ của phát xít Nhật, ngăn chặn và hạn chế lực lượng cách mạng Việt Nam, bằng chủ trương phát động phong trào "Thanh niên thể thao" với khẩu hiệu "khỏe để phụng sự" vào đầu năm 1941. Viên trung tá hải quân Pháp là Duy Cơ Roa đặc trách phong trào này đã bộc lộ mục đích khởi xướng phong trào "Thanh niên thể thao" như sau: "Chúng ta dùng thể thao để lôi kéo thanh niên Việt Nam và các nước khác trong Liên bang Đông Dương ủng hộ nước Pháp, xa rời và ngăn chặn phong trào cách mạng ở Việt Nam". Nhân mạnh tới mục đích của sự khởi xướng phong trào "Thanh niên thể thao" trong Bản báo cáo "Chủ nghĩa Mác và văn hóa Việt Nam" được trình bày tại Hội nghị văn hóa toàn quốc lần thứ II vào tháng 7 năm 1948. Tổng Bí thư Đảng Trường Chinh đã phê phán "Bọn thực dân Pháp gây phong trào thanh niên thể thao rầm rộ, không ngoài mục đích chinh phục và mê hoặc thanh niên Việt Nam, khiến họ

quên nhiệm vụ cứu nước, nhưng đủ sức làm trâu ngựa cho Pháp cưỡi".

Phong trào "Thanh niên thể thao" diễn ra sôi động ở các nước thuộc Liên bang Đông Dương, nhất là Việt Nam. Những cuộc thi đấu Bóng đá, Quyền Anh giữa các đội tuyển, các đấu thủ của các vùng, các miền ở nước ta, những cuộc thi Bơi, Điền kinh, Đua xe đạp giữa các đội tuyển Việt Nam, Lào, Campuchia diễn ra hàng năm, từ năm 1941 đến 1944. Các cuộc thi đấu thể thao này thể hiện mục đích của phong trào "Thanh niên thể thao" là lôi kéo thanh niên ta ủng hộ thực dân Pháp "Xa rời và ngăn chặn phong trào cách mạng ở Việt Nam". Phong trào "Thanh niên thể thao" chỉ tồn tại được bốn năm, từ năm 1941 đến 1944, bị tan rã vào ngày 9/3/1945 do phát xít Nhật đảo chính nền thống trị của thực dân pháp ở liên bang Đông Dương.

Mục đích phát động phong trào "Khỏe vì nước" thể hiện qua những sự kiện diễn ra có ý nghĩa rất sâu sắc. Sau Cách mạng tháng Tám thành công, Ban Chấp hành Trung ương Đảng tiến hành họp vào ngày 25/11/1945 đã đề ra Chỉ thị "Kháng chiến kiến quốc". Để công cuộc "Kháng chiến kiến quốc" thắng lợi, một trong những nhân tố quan trọng là sức khỏe của nhân dân ta được Bác Hồ đề cập tới trong bài báo "Sức khỏe và thể dục" đăng trên tờ báo Cứu quốc, số 199 ngày 27/03/1946 "Giữ gìn dân chủ, xây dựng nước nhà, gây đời sống mới, việc gì cũng cần có sức khỏe mới làm thành công", "Vậy nên luyện tập thể dục bồi bổ sức khỏe là bổn phận của mỗi người dân yêu nước", "Dân

*Nhà nghiên cứu Trường Đại học TDTT Bắc Ninh

cường quốc thịnh". Để cho mọi người dân rèn luyện sức khỏe, cơ quan Thể dục Trung ương quyết định phát động phong trào "Khỏe vì nước" với khẩu hiệu "Khỏe để giữ vững non sông, khỏe để xây dựng nước nhà" và sáng tác bài ca "Khỏe vì nước kiến thiết quốc gia". Để phát động phong trào "Khỏe vì nước" sôi nổi, phong phú, có ý nghĩa sâu sắc và tác dụng to lớn, cơ quan thể dục trung ương đã phối hợp với các ngành thanh niên, giáo dục, lực lượng vũ trang tổ chức "Ngày thanh niên vận động" ở Hà Nội, diễn ra trong hai ngày 25 và 26 tháng 5 năm 1946. Chiều ngày 26/5/1946 kết thúc các hoạt động TDTT, đến tối tổ chức Lễ phát động phong trào "Khỏe vì nước" tại sân vận động khu Đông Dương học xá (khu vực trường Đại học Bách Khoa, Hà Nội hiện nay). Bác Hồ đích thân phát động phong trào này. Đúng 19 giờ 20 phút, Người đến dự Lễ. Hàng chục đoàn TDTT của các trường học, các lực lượng vũ trang và thanh niên các khu phố Hà Nội, với hàng ngàn dân chúng đứng trật tự trên sân vận động hô vang khẩu hiệu "Hồ Chí Minh muôn năm" nhiều lần. Ông Trưởng Ban tổ chức trân trọng giới thiệu Bác Hồ lên lễ đài phát động phong trào "Khỏe vì nước". Người tiến lên lễ đài đứng trước máy phóng thanh động viên thanh niên các đơn vị hãy đi tiên phong trong phong trào "Khỏe vì nước". Bác Hồ cầm ngọn đuốc châm vào đài lửa và nói "*Bác mong ngọn lửa thiêng này tỏa sáng ở Thủ đô Hà Nội cổ vũ cho phong trào "Khỏe vì nước" phát triển rộng khắp ở nước ta*". Bác Hồ vừa dứt lời và bước xuống khỏi lễ đài, tức thì hàng chục bó đuốc của các đơn vị nhanh chóng tiến lên lễ đài châm vào "Ngọn lửa thiêng" rồi tỏa về các đường phố chính của Thủ đô Hà Nội, vừa đi vừa hô các khẩu hiệu như "Chủ tịch Hồ Chí Minh muôn năm", "Khỏe để giữ vững non sông, khỏe để xây dựng nước nhà" và hát vang bài ca "Khỏe vì nước, kiến thiết quốc gia".

Phong trào "Khỏe vì nước" được phát động đầy hào khí, sôi nổi, toát lên tinh thần phấn khởi của thanh niên và đồng bào ta. Phương thức và nội dung hoạt động phát triển phong trào "Khỏe vì nước" minh chứng cho mục đích cao cả của phong trào này là vì dân, vì nước, nó đối lập với mục đích của phong trào "Thanh niên thể thao" do thực dân Pháp khởi xướng.

Nền TDTT mới Việt Nam hình thành từ phong trào "Khỏe vì nước"

Vài tuần sau ngày phát động ở Hà Nội, phong trào "Khỏe vì nước" được phát động ở nhiều tỉnh, thành phố miền Bắc và miền Trung nước ta. Sức lan tỏa nhanh chóng của phong trào "Khỏe vì nước" trong dân chúng từ thành thị đến nông thôn, từ đồng bằng tới trung du lên miền núi. Phong trào "Khỏe vì nước" phát triển toàn diện về TDTT quần chúng, các hoạt động thi đấu thể thao từ cơ sở đến cấp tỉnh, thành, và trong đào tạo nguồn nhân lực TDTT.

Phong trào "Khỏe vì nước" trong các trường học: Năm học 1945-1946, trừ Nam Bộ đang diễn ra cuộc kháng chiến của nhân dân ta chống thực dân Pháp xâm lược, ở Bắc Bộ và Trung Bộ đã có tới 206.784 học sinh của 5.654 trường tiểu học, 7.514 học sinh của 25 trường trung học tích cực tập bài thể dục phổ thông vào đầu hoặc giữa buổi học hàng ngày. Hàng nghìn sinh viên của các trường đại học, Dược khoa, Y khoa, Cao đẳng Kỹ thuật, Cao đẳng Công chính, Cao đẳng Canh nông, Cao đẳng Thú y, lớp chính trị - xã hội tập bài thể dục phổ thông trong chương trình chính khóa, tập luyện vui chơi thể thao ngoại khóa vào cuối tuần học.

Phong trào "Khỏe vì nước" trong lực lượng vũ trang: Lực lượng vũ trang nước ta năm 1946 bao gồm Vệ quốc quân, Tự vệ chiến đấu, Công an xung phong. Hầu hết cán bộ, chiến sĩ lực lượng vũ trang thường xuyên, rất tích cực tập luyện võ thuật, thể dục quân sự, thể dục theo phương pháp tự nhiên với các hình thức như đi bộ, chạy nhanh, chạy bền, nhảy cao, nhảy xa, ném, leo trèo, đi cầu thăng bằng, bơi lội, mang vác. Phong trào "Khỏe vì nước" trong các lực lượng vũ trang được ngành TDTT xác định là trọng tâm của TDTT quần chúng.

Phong trào "Khỏe vì nước" trong các lực lượng lao động công nhân, nông dân, thị dân, cán bộ công chức, viên chức của các cơ quan đoàn thể: Tinh thần tích cực của mọi người được biểu hiện qua việc tập bài thể dục phổ thông cùng với các hoạt động thể thao, vui chơi, giao hữu sôi nổi.

Thi đấu thể thao trong phong trào "Khỏe vì nước": Năm 1946 Ngành TDTT phối hợp với các ngành Thanh niên, Giáo dục và các lực

lượng vũ trang từ trung ương tới tỉnh, thành đã tổ chức được nhiều cuộc thi đấu, nhiều giải thể thao cấp cơ sở đến cấp tỉnh, liên tỉnh. Để các cuộc thi đấu thành công tốt đẹp, vận động viên, các đấu thủ đều được huấn luyện chu đáo, tích cực luyện tập phần đấu dành được thành tích cao với yêu cầu của Ngành TDTT: “Vận động viên phải được huấn luyện và tập luyện hàng ngày phần căn bản để có sức khỏe tốt, thành tài và giữ vững được thành tích lâu dài. Vận động viên đảm bảo kỹ năng chuyên môn, thể lực, tinh thần ý chí, thi đấu tốt, trọng kỷ luật”.

Các cuộc thi đấu thể thao cấp tỉnh nổi bật như: “Cuộc thi chạy tiếp sức tháo vát” trong “Ngày hội thanh niên tháng Tám” kỷ niệm Quốc khánh 2/9, có 160 vận động viên của Thành phố Hà Nội, Vệ quốc quân, Công nhân vận tải, Trường cán bộ TDTT Việt Nam. Các cuộc thi đấu Điền kinh của các tỉnh, thành như: Hải Dương ngày 16/7/1946 tổ chức thi chạy 100m và 1500m có hơn 100 vận động viên tham gia; Bắc Giang vào ngày 01/5/1946 và Hưng Yên vào ngày 9/6/1946 tổ chức thi chạy tiếp sức 1500m, nhày cao, nhày xa có hàng trăm vận động viên tham gia; Vệ quốc quân tổ chức thi đấu điền kinh trong hai ngày 27 và 28 tháng 7 năm 1946 với gần 100 vận động viên nam, nữ tham gia.

Các cuộc thi đấu thể thao cấp quốc gia: Cuộc thi đấu môn Bơi được cơ quan Thể dục Trung ương tổ chức tại Hồ Hoàn Kiếm – Hà Nội ngày 21/7/1946, có 98 tuyển thủ của Thành phố Hà Nội và các tỉnh Bắc Ninh, Bắc Giang, Kiến An, Vĩnh Phúc, Sơn Tây, Ninh Bình,... với cự ly 2.500m, có hơn 50.000 khán giả đứng kín quanh hồ cổ vũ mạnh mẽ. Cơ quan Thể dục Trung ương còn tổ chức cuộc thi bơi dai sức 3.500m vòng quanh Hồ Hoàn Kiếm vào ngày 20/10/1946, có gần 100 nam, nữ vận động viên của các tỉnh Bắc bộ và Trung bộ tham gia.

Đào tạo nguồn nhân lực TDTT: Nguồn nhân lực TDTT được đào tạo trong năm 1946 bao gồm cán bộ, huấn luyện viên, hướng dẫn viên tại Trường Cán bộ TDTT Việt Nam và ở các tỉnh, thành Miền Bắc, Miền Trung nước ta. Trường Cán bộ TDTT Việt Nam được thành lập vào cuối tháng 2 năm 1946, Bộ trưởng Bộ Thanh niên Dương Đức Hiền kiêm Giám đốc

Nhà trường. Từ tháng 3 đến tháng 10 năm 1946, chỉ trong vòng 8 tháng, Trường Cán bộ TDTT Việt Nam đã đào tạo được 2 khóa với gần 100 cán bộ có trình độ tương đương trung cấp TDTT và một lớp bồi dưỡng. Nguồn nhân lực TDTT được tăng cường vượt trội so với số lượng được đào tạo tại các trường TDTT của Pháp thành lập trước Cách mạng Tháng 8 năm 1945. Ở các tỉnh, thành phố mở được 24 lớp thể dục – quân sự phổ thông, đào tạo được nguồn nhân lực với tổng số 2.400 người, bao gồm cán bộ và hướng dẫn viên TDTT. Nguồn nhân lực TDTT được bồi dưỡng như trên đã có vai trò quan trọng phát triển phong trào “Khỏe vì nước” trong năm 1946.

Cơ sở vật chất của phong trào “khỏe vì nước”: Tất cả các tỉnh, thành phố ở miền Bắc và miền Trung nước ta đều tạo dựng mới và cải tạo sửa chữa sân bãi, dụng cụ, hồ bơi cũ. Cơ sở vật chất TDTT đó đã đáp ứng các hoạt động TDTT của phong trào “Khỏe vì nước”. Trong tình hình đất nước ta còn nghèo, nhiều khó khăn, nhân dân ta thiếu ăn, thiếu mặc, nhưng đã làm nên được cơ sở vật chất TDTT đáp ứng cho phong trào “Khỏe vì nước” phát triển sâu rộng, phong phú, thực sự là hiếm có.

Phong trào “khỏe vì nước” trong năm 1946 phát triển như các mặt trên đây thực sự đã đạt tới tầm cỡ một nền TDTT vì dân, vì nước. Điều này minh chứng nền TDTT mới Việt Nam hình thành từ phong trào “Khỏe vì nước” do Bác Hồ đích thân phát động. Từ đó khẳng định rằng, phong trào “Khỏe vì nước” trong lịch sử TDTT Việt Nam có giá trị rất cao quý.

Tài liệu tham khảo:

1. Trương Quốc Uyên (2005), *Tư tưởng Hồ Chí Minh về Thể dục thể thao*, Nxb TDTT, Hà Nội.
2. Tổng cục Thể dục thể thao (2018), *Lịch sử Thể dục thể thao*, Nxb TDTT, Hà Nội.